

« ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори Донишгоҳи давлатии
омузгории Тоҷикистон ба номи С. Айнӣ,
профессор Ибодуллозода А.И.

« 04 » 12 соли 2023

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар ба диссертатсияи Самандарзода Насрулло Юсуф дар мавзӯи: «Синтези пайвастаҳои нав дар асоси кислотаҳои холан ва омӯзиши хосиятҳои биологии онҳо», барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои химия аз рӯи ихтисоси 02.00.03- Химияи органикӣ

Бо пешрафти илм ва техника имрӯз дар ҷаҳони муосир масъалаи синтези моддаҳои нави органикӣ ва омӯзиши пайвастаҳои фаъоли биологӣ хеле босуръат ҷараён дорад. Яке аз вазифаҳои хеле муҳиме, ки дар назди химияи органикӣ ва синтетикӣ гузошта шудааст, ин зарурати синтези моддаҳои нави органикӣ ва зиёд намудани маводи табобатӣ, барои бемориҳои системаи гепатобилиари, роҳҳои талхагузар, бемориҳои вирусии гепатит, ҷарбнокшавии ҷигар, ҷарбнокшавии ғайриалкаголии ҷигар ва мунтазам омӯхтани хосиятҳои муфиди онҳо ба шумор меравад.

Дар қори диссертатсионӣ мазкур ба сифати объекти таҳқиқот стероидҳо, эфирҳои баъзе аминокислотаҳо пептидҳо, ҳосилаҳои пропан-1,2-диолҳо, тенафавир, энтекавир, атсилҳосилаҳои глитсерин ва маҷмуаи растанигии гепасафро мавриди таҳқиқ қарор доданд.

Объекти таҳқиқот яке синфҳои васеи пайвастаҳои органикӣ стероидҳо буда, аҳамияти онҳо дар химия, биохимия, тиб, саноати дорусозӣ ва дигар соҳаҳои илм дар тӯли даҳсолаҳои охир тамоюли афзоиш дорад.

Аз ин рӯ, таваҷҷӯҳи махсус ба ҷунин ҳосилаҳои кислотаҳои холан, ба монанди 3 α , 7 α , 12 α -тригидрокси-, 3 α , 7 α -дигидрокси-, 3 α , 12 α -дигидрокси-, 3 α -гидрокси- 3 α , 7 α , 12 α -тиркетохолан, ки дорои гурӯҳҳои гидроксилӣ ва карбоксилӣ мебошанд, дода шудааст. Гурӯҳҳои

функционалини ин ҳосилаҳо ба осонӣ ба гурӯҳҳои кето, инчунин ҳосилаҳои атсили онҳо оксид мешаванд, ки ин барои ба даст овардани ҳосилаҳои нави кислотаҳои холян як қатор имкониятҳоро фароҳам меорад, ва метавонанд ҳосиятҳои холитолитикӣ, зидди илтиҳобӣ, зиддимикробӣ, гепатопротекторӣ ва ғайраро нишон диҳанд.

Маврид ба зикр аст, ки кислотаи мазкур доираи васеи фаъолияти биологӣ дошта, барои гузаронидани реаксияҳои химиявӣ ва модификатсияи минбаъда чун ашёи ибтидоӣ хеле мувофиқ мебошад.

Объекти таҳқиқоти мазкур дар худ молекулаҳои умедбахше доранд, ки дар оянда метавонанд муҳимтарин маводи доруворихое, ки барои муолиҷаи бемориҳои гуногуни ҷигар, роҳҳои талхагузар, кам ва паст намудани консентратсияи холестерин, билирубин ва дигар навъи липидҳо мавриди истифода қарор гиранд.

Ҳаминро бояд қайд кард, ки тибқи таҳлили адабиёти илмӣ $3\alpha,7\alpha$ -дигидрокси, $3\alpha,7\beta$ -дигидрокси 5β -кислотаи холян ба таркиби аксар маводи доруворие шомил аст, ки онҳо барои муолиҷаи бемориҳои ҷигар ва системаҳои талхгузар (асосан чун маводи литолитӣ) истифода мешаванд. Ғайр аз ин, дар қорҳои илмӣ-таҳқиқотии профессорон: Заварзин И.В., Саломатин О.В. оварда шудааст, ки бисёре аз ҳосилаҳои кислотаҳои холян қобилияти баланди несткардани ҳуҷайраҳои бадсифатро доранд.

Таҳлили адабиёти илми нишон дод, ки маълумоти хеле кам оид ба таркиби миқдори кислотаҳои холян дар талха ва зардоби хуни беморон дар марҳилаҳои гуногуни литогенез, инчунин ҳангоми бемориҳои дигари ҷигар ба монанди санги талхадон ва миқдори онҳо дар таркиби санги талхадон, ба таъб расидаанд.

Аз ин рӯ, таҳлили газохроматографи кислотаҳои холян дар моеъҳои биологӣ нақши ҳалқунандаро дошта масъалаи табобатро мебозад. Ин амал имкон медиҳад, ки дифференсатсияи патологияҳои гуногуни ҷигар ва роҳҳои талхагузарро тавасути ин таҳлил муайян намоем.

Мақсади таҳқиқот: ин синтези ҳосилаҳои нави кислотаҳои холян дар асоси атсилҳосилаҳо, тенофавир, энтекавир, ледипасавир, N-ҳосилаҳои аминокислотагӣ-пептидии пропан-2-олҳо ва пропан 1,2 диолҳои глицерин ва тавасути усулҳои муосири таҳлил муайян кардани таркиб, сохти моддаҳои синтезкардашуда ва омӯзиши

хосиятҳои биологӣ онҳо дар моделҳои гуногуни фармакологӣ дар муқоиса бо маҷмӯи гиёҳи Гепосаф мебошад.

Вазифаҳои таҳқиқот:

- Синтези эфирҳои мураккаби кислотаҳои холан ва таҳқиқ намудани таъсири табиати гурӯҳҳои алкилӣ бо баромади эфирҳои мувофиқ;
- Таҳқиқ намудани реаксияҳои атсилронӣ дар қатори эфирҳои мураккаби кислотаҳои холан;
- Коркарди шароитҳои оптималии синтези эфирҳои пропан-1,2-диолҳои 5β-кислотаҳои холан;
- Синтези пайвастаҳои нав аз ҳисоби гурӯҳи карбоксилии кислотаҳои холан бо тенофавир пайвастаҳо;
- Синтези пайвастаҳои нав аз ҳисоби гурӯҳи карбоксилии кислотаҳои холан бо энтекавир пайвастаҳо;
- Синтез ва омӯзиши кислотаҳои холан бо N-ҳосилаҳои аминокислотагӣ-пептидии пропан-2-олҳо ва пропан 1,2 диолҳои глитсерин;
- Ҷустуҷӯи роҳҳои имконпазири моддаҳои синтезкардашуда дар моделҳои гуногуни фармакологӣ дар муқоиса бо маҷмӯи гиёҳи Гепосаф бо мақсади дарёфти соҳаҳои истифодаи амалии онҳо.

Объекти таҳқиқот кислотаҳои холан, атсилҳосилаҳо, тенофавир, энтекавир, ледипасавир, N-ҳосилаҳои аминокислотагӣ-пептидии пропан-2-олҳо ва пропан 1,2 диолҳои глитсерин башумор меравад.

Мавзӯи (предмети) таҳқиқот. Синтези эфирҳои мураккаби кислотаҳои холан дар асоси атсилҳосилаҳо, тенофавир, энтекавир, ледипасавир, N-ҳосилаҳои аминокислотагӣ-пептидии пропан-2-олҳо ва пропан 1,2 диолҳои глитсерин, омӯзиши хосиятҳои физикӣ-химиявии моддаҳои ба дастовардашуда ва инчунин дарёфти моддаҳои аз ҷиҳати биологӣ фаъол.

Навгонии илмӣ таҳқиқот:

1. Шароитҳои оптималии методикаи синтези ҳосилаҳои нави эфирҳои мураккаби кислотаи холан дар асоси атсилҳосилаҳо, тенофавир, энтекавир, ледипасавир, N-ҳосилаҳои аминокислотагӣ-пептидии пропан-2-олҳо ва пропан 1,2 диолҳои глитсерин дарёфт карда шудааст.
2. Шароитҳои реаксияи этерефикатсия зери таъсири гурӯҳҳои COOH кислотаҳои холан омӯхта шуданд. Ошкор карда шудааст, ки баромади маҳсулоти атсилронӣ дар натиҷаи истифодабарии эфирҳои метилӣ ва этилии кислотаҳои мувофиқ меафзояд.

3. Синтези пайвастаҳои нав аз ҳисоби гурӯҳҳои карбоксилӣ кислотаҳои холян бо тенофавир пайвастаҳо ошкор карда шудааст;
4. Шароити оптималии синтези пайвастаҳои нав аз ҳисоби гурӯҳҳои карбоксилӣ кислотаҳои холян бо энтекавир пайвастаҳо ошкор карда шуда, хосиятҳои физикӣ-химиявии онҳо омӯхта шудааст.
5. Нақшаи синтези эфирҳои пропан 1,2-диолҳо аз ҳисоби занҷири паҳлӯии кислотаҳои холян, ки намакҳои натригии кислотаҳои мувофиқро доранд, коркард гардида, татбиқи амалии худро ёфтаанд, ошкор гардидааст, ки молекулаи пропан-1,2-диол хусусияти литолитикӣ дорад.
6. Характери рафтори ҳосилаҳои нави кислотаҳои холян, ки молекулашон аз боқимондаҳои атсилҳосилаҳо, тенофавир, энтекавир, ледипасавир, N-ҳосилаҳои аминокислотагӣ-пептидии пропан-2-олҳо ва пропан 1,2-диолҳои глитсерин иборатанд дар зери таъсири зарбаи электронӣ таҳқиқ карда шудааст.
7. Аввалин маротиба дар таркиби зардоби хуни беморони чарбзеркунии ҷигар мавҷуд будани кислотаҳои холян муқаррар карда шудааст ва аҳамияти ташҳиси онҳо ошкор карда шуд.
8. Таҳқиқот ва татбиқи хосиятҳои литолитӣ ва гепатопротективии баъзе ҳосилаҳои нави кислотаҳои холян дар муқоиса бо маҷмӯъи гиёҳи Гепосаф, омӯхта шудааст.
9. Роҳҳои имконпазири моддаҳои синтезкардашуда дар моделҳои гуногуни фармакологӣ дар муқоиса бо маҷмӯъи гиёҳи Гепосаф тавсия карда шудаандааст.

Аҳамияти назарияии таҳқиқот: як қатор эфирҳои мураккаби кислотаҳои холян синтез кардашудаанд, ки ба ақидаи диссертант метавонанд чун намуна барои таҳлили кислотаҳои холян манбаҳои биологии дорои патологияи гепатобилиарӣ тавсия намуд, инчунин ин натиҷаҳо метавон барои ташҳиси бемориҳои ҷигар низ тавсия намуд; дар натиҷаи гузаронидани реаксияи атсилронӣ таввасути занҷири паҳлӯгии стероидҳо кислотаи холянии атсилҳосила эфир, - 3 α ,7 α -диатсетоксиметил -5 β кислотаи холянро ҳосил карда шудааст. Ин мавод захрнокии нисбатан паст ва фаъолияти баланди зиддимикробиро доро мебошад; эфирҳои пропан 1,2-диоли 3 α ,7 β -дигидрокси-5 β кислотаи холян синтез карда шудааст, ки таъсири литолитӣ, гепахолестеринӣ ва гепатопротективӣ дошта дар мавриди холестазаи шадид инчунин аз ҷиҳати самарабахши фаъолнокии баландтарро, нисбат ба кислотаи Урсодезоксихолян ва маводи растанигии «Гепосаф» зоҳир менамояд.

Аҳамияти илмию амалии таҳқиқот дар он аст, ки усули қулайи синтези ҳосилаҳои нави кислотаҳои холан бо атсилҳосилаҳо, тенофавир, энтекавир, ледипасавир ва N-ҳосилаҳои аминокислотагӣ-пептидии пропан-2-олҳо ва пропан 1,2 диолҳои глитсерин коркард шудааст;

- ҳосилаҳои нави кислотаҳои холан, ки дар молекулашон боқимондаҳои атсилҳосилаҳо, тенофавир, энтекавир, ледипасавир, N-ҳосилаҳои аминокислотагӣ-пептидии пропан-2-олҳо ва пропан 1,2 диолҳои глитсерин доранд, дар соҳаи фарматсевтӣ тавсия додан мумкин аст;

- аз маҳсулотҳои нисбатан дастрас ва арзон: атсилҳосилаҳо, тенофавир, энтекавир, ледипасавир, N-ҳосилаҳои аминокислотагӣ-пептидии пропан-2-олҳо ва пропан-1,2-диолҳои глитсерин ҳосил намудани маҷмӯи васеи ҳосилаҳои нави кислотаҳои холан имконпазир аст;

- натиҷаҳои моддаҳои синтезкардашуда маводи итилооти ба ҳисоб рафта, барои мутахассисоне, ки ба синтези пайвастаҳои стероиди машғуланд ва дар раванди таълим хангоми хондани лексия аз химияи органикӣ, биоорганикӣ ва курсҳои махсус ба таври васеъ истифода намудан мумкин аст.

- натиҷаҳои бадастомада дар раванди таълим дар кафедраи химияи органикии факултети химияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ва Пажуҳишгоҳи тибии бунёдии муассисаи давлатии таълимии Донишгоҳи давлатии тибии Тоҷикистон ба номи Абуалӣ ибни Сино хангоми хондани курсҳои махсус, иҷрои корҳои курсӣ, магистрӣ ва таҳқиқотӣ татбиқ гардида, донишҷӯён, магистрон ва унвонҷӯён натиҷаҳои кори мазкурро мавриди истифода қарор дода метавонанд.

Нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда:

- натиҷаҳои синтез ва таҳқиқи реаксия дар асоси гурӯҳи COOH-и кислотаҳои холан бо атсилҳосилаҳо, тенофавир, энтекавир, ледипасавир, N-ҳосилаҳои аминокислотагӣ-пептидии пропан-2-олҳо ва пропан 1,2 диолҳои глитсерин;

- маълумот оид ба синтези ҳосилаҳои нави кислотаҳои холан дар асоси атсилҳосилаҳо, тенофавир, энтекавир, ледипасавир, N-ҳосилаҳои аминокислотагӣ-пептидии пропан-2-олҳо ва пропан 1,2 диолҳои глитсерин;

- усулҳои омӯзиши синтези ҳосилаҳои нави кислотаҳои холан дар асоси атсилҳосилаҳо, тенофавир, энтекавир, ледипасавир, N-ҳосилаҳои

аминокислотагӣ-пептидии пропан-2-олҳо ва пропан 1,2 диолҳои глицерин;

-натиҷаҳои пайвастиши атсилҳосилаҳо, тенофавир, энтекавир, ледипасавир, N-ҳосилаҳои аминокислотагӣ-пептидии пропан-2-олҳо ва пропан 1,2 диолҳои глицерин аз ҳисоби таъсири гурӯҳи (COOH) карбоксилии кислотаҳои холаан;

- алоқаи байни сохт ва фаъолияти биологӣ натиҷаҳои таҳқиқоти пай дар пай оид ба тартиби гузаронидани реаксияҳои гуногун, дар асоси истифода намудани гурӯҳҳои карбоксилӣ, гидроксилӣ, глицидӣ ва кетонии баъзе кислотаҳои холаан;

- фаъолнокии биологӣ эфирҳои пропан-1,2-диолҳои кислотаҳои холаан дар қиёс бо маводи растанигии «Гепасаф»: ҳосиятҳои зиддимикробӣ, холелитолитӣ, литолитӣ, гипохолестеринӣ ва фаъолнокии гепатопротектории онҳо;

- натиҷаҳои таҳлили газохроматографии миқдории кислотаҳои холаан дар зардобаи хуни одамони солим ва беморони холестетсидӣ шадид, холесистити музмин, гепатит ва сиррози ҷигар, стеатози ҷигар дар марҳилаҳои гуногун ва стеатогепатит.

Дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳо: маълумотҳои бадастомада бо усулҳои замонавии физикӣ-химиявӣ таҳқиқот, коркарди статикӣ натиҷаҳо таъмин ва асоснок карда шуд. Ҳангоми гузаронидани таҳқиқот 68 номгӯӣ пайваस्ताҳоро дисертант ҳосил намуда, ки 52 номгӯӣ онҳоро пайваस्ताҳои нав синтезшуда ташкил медиҳад. Тозагии моддаҳо бо усули хроматографияи маҳинқабат ва дар асбоби хроматографии «Хром-5» истеҳсоли Чехия санҷида шуданд. Миқдори карбон, гидроген, оксиген ва нитроген дар асбоби «vario» MICRO CUBE муайян карда шуданд. Хлор бо усули ғудохта муайян карда шуд. Спектрҳои ИС-и пайваस्ताҳои синтезкардашуда дар соҳаҳои 400-4000 см⁻¹ дар асбоби «Specord IR-75» ва спектрометрии «SHIMADZU», ба намуди суспензия дар вазелин ва ҳаб (таблетка) бо KBr омӯхта шуданд. Таркиб ва сохти пайваस्ताҳои синтезкардашуда бо гирифтани спектрҳои Масс., (дар асбоби www.Chromatec.ru 5000. 2) ва РМЯ (дар асбоби «Bruker- 500 Мгс, маҳлул дар ампул 50 мм, ампулҳои Norell-508-UP ва Norell-S-5-500») тасдиқ карда шуданд. Таҳлили биохимиявиро дар дастгоҳи Stat-Fax 1904, Biohem, анализатори гематологии micros-20+, хроматографии навӣ «Хром-5», ки бо детектори шӯълагӣ –ионизатсионӣ мучаҳҳаз аст, гузаронида шудааст.

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ.

Диссертатсия ба якчанд банди шиносномаи ихтисоси 02.00.03 – «Химияи органикӣ» мутобиқат мекунад:

Мувофиқи банди 1. Омӯзиши сохт ва хосиятҳои пайвастаҳои органикӣ бо истифодаи усулҳои химиявӣ, физикӣ-химиявӣ, физики таҳқиқот ва ҳисобҳои назариявӣ. – боби 2.3.4.;

Мувофиқи банди 2. Омӯзиши қобилияти реаксионӣ ва механизмҳои реаксияҳои пайвастаҳои органикӣ. Тавсифи назариявии вобастагҳои байни сохт, хосият ва қобилияти реаксионии пайвастаҳои органикӣ.– бобҳои 1.2. ва 2.3.4.;

Мувофиқи банди 3. Кашфи реаксияҳои нави пайвастаҳои органикӣ ва усулҳои таҳқиқи онҳо.– боби 2.3.4.5.;

Мувофиқи банди 6. Химияи органики саноатӣ ва асосҳои илмии технологияи синтези органикӣ.– бобҳо. 1.2 ва 2.3.4.5.

Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот: ин таҳқиқот, дарёфт, таҳлил ва ҷамъбасти маълумоти илмӣ оид ба экспериментҳои химиявӣ, биологӣ ва биохимиявӣ, ҷудокунии хроматографии омехтаи реаксионӣ, ҷудокунии ва тоза кардани маҳсулоти нави синтезшуда ва аз растаниҳо ҳосилнамударо иҷро намудааст. Сохти моддаҳои бадастовардари, тавассути усулҳои таҳлили физикию-химиявӣ муайян кард. Синтези ҳосилаҳои кислотаи холанро бо мақсади ҳосил намудани пайвастаҳои дорои хосиятҳои бехтари биологӣ иҷро кардааст. Муаллиф дар коркарди нақшаи таҳқиқот, омода намудани мақолаю фишурдаҳо ба ҷоп ва маърузаи онҳо бевосита саҳмгузор мебошад.

Тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия. Маводи кори диссертатсионӣ дар як қатор конгрессҳо, симпозиумҳои дараҷаҳои гуногун маъруза ва муҳокима карда шудааст. Аз он ҷумла: дар конференсияи байналмиллалӣ Конференсияи илмии умумироссиягӣ бо иштироки байналхалқӣ нейтропротексияи фармакологӣ Санкт-Петербург 2013. 61-умин Конференсияи илмӣ амалии ДДТТ ба номи А. Сино «Саҳми илми тибб дар амалан нигоҳдории тандурустӣ бо иштироки байналмиллалӣ (Душанбе. 2013); 62-умин Конференсияи илмӣ-амали (бо иштироки байналмиллалӣ) ДДТТ ба номи Сино «Илми тиб ва маориф». 20-Солагии Конституция (Душ.2014). Маҷмӯи мақолаҳои

форуми аввалини ихтироъкорони Тоҷикистон. (Душ. 2014)., Маҷалаи илмӣ-амалии «Саноати хусуси ва бозор» (Душ.2014). Конференсияи илмӣ-амалии «Татбиқи дастовардҳои гастроэнтерологияи муосир дар амалан нигоҳдории тандурустӣ (Душанбе- 2014). Конференсияи илмӣ-амалӣ, бахшида ба 1150 Солагии олим, энциклопедисти тоҷику форс , табиб-алхимиядон ва файласуф Абубакр Муҳаммад Ибн Закариёи Розӣ (Душ. 2015) Маҷмуи мақолаҳои Конференсияи минтақавӣ дар мавзӯи «Ҳолати илм дар ҷумҳурӣ» (Душ.2015). Конференсияи ҷумҳуриявӣ «Ҳолати илми химия ва таълими он дар муассисаҳои таълимии ҚТ» (Душ. 2015). Хониши намунавии XIII, дастовардҳои илми химия дар 25 – соли истиқлолияти давлатии ҚТ бахшида ба 70-Солагии ташкилҳои Пажӯҳишгоҳи химияи ба номи В.И. Никитин АИ ҚТ. (Душ. 2016), конференсияи байналмилалии «Пайвастиҳои комплексӣ ва ҷанбаҳои истифодабарии онҳо» (11-12 октябри соли 2018). Душанбе, 2018; конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-амалӣ бахшида ба Даҳсолаи байналмилалии амал «Об барои рушди устувор, солҳои 2018-2028», «80-солагии ёдбуди Юсуфов Тилло Юсуфович» дар мавзӯи «Синтези ҳосилаҳои нави глитсеринии аз ҷиҳати биологӣ фаъол дар асоси аминокислотаҳо, пептидҳо ва фуллерен C₆₀»(28-29 июни соли 2018). конференсияи IV байналмилалии илмӣ: «Масъалаҳои химияи физикӣ ва координатсионӣ», бахшида ба 85-солагии доктори илмҳои химия, профессор Ҳомид Муҳсинович Якубов ва гиромидошти хотираи доктори илмҳои химия, профессор Зухуриддин Нуриддинович Юсуфов. (3-4 майи соли 2019). - Душанбе -2019; маҷмуаи мақолаҳои конференсияи ҷумҳуриявии илмию амалӣ дар мавзӯи “Заминаҳои рушд ва дурнамои илми химия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон”, бахшида ба 60-солагии факултети химияи ДМТ ва гиромидошти хотираи д.и.х., профессор Академики АИ ҚТ Нӯъмонов Ишонкул Усмонович (12-14 сентябри соли 2020). Душанбе-2020; маҷмуаи мақолаҳои конференсияи байналмилалии илмию амалӣ дар мавзӯи «Масъалаҳои муосири химия, татбиқ ва дурнамои онҳо», бахшида ба 60-солагии кафедраи химияи органикӣ ва гиромидошти хотираи д.и.х., профессор Холиқов Ширинбек Холиқович (14-15 майи соли 2021). Душанбе-2021 ва Душанбе-2020; маводи конференсияи III байналмилалии илмию амалӣ дар мавзӯи «Рушди илми химия ва соҳаҳои истифодабарии он», бахшида ба 80-солагии гиромидошти хотираи д.и.х., узви вобастаи АМИТ, профессор Кимсанов Бӯри Ҳакимович (10 ноябри соли 2021). маводи конференсияи илмӣ-амалии(70-солагии) «Тибби муосир: Анъанаҳо ва иноватсия. ДДТТ ба номи Абуали ибни Сино

Маводи конфронси ҷумҳуриявии илмию назариявии ҳайати устодону кормандони ИИТ ДМТ бахшида ба “Солҳои рушди саноат (солҳои 2022-2026)” ва “Бузургдошти Мавлоно Ҷалолиддини Балхӣ” 2022, 90-солагии Институти химияи органикӣ ба номи Зеленский Н.Д ва 10-умин конфронси олмони ҷавони Россия 29-31 майи соли 2023 чоп шудааст.

Интишорот аз рӯйи мавзуи диссертатсия. Феҳристи асосии маводи диссертатсионии мазкур дар ҳаҷми 73 қорҳои илмӣ ба таърифи расонида шуда, 3 монография, 29 мақола дар маҷалаҳои илмӣ аз ҷониби Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти ҶТ тавсия шуда ва дигар маҷалаҳои илмӣ байналмилалӣ нашр шуда, инчунин 12 нахустпатент Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҷиҳати гардидааст ва 29 тезис ва фишурдаҳо дар нашрияҳои дигари илмӣ ва маводи конференсияҳо ба чоп расидаанд.

Соҳтор ва ҳаҷми диссертатсия. Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз 275 саҳифаи чопи компютерӣ иборат буда, аз 19 ҷадвал, 26 тасвири графикӣ нақша иборат аст. Диссертатсия аз 5 боб иборат буда, дорои пешгуфтор, баррасӣ ва таҳлили адабиёт, қисми таҷрибавӣ, баррасии натиҷаҳои эксперименталӣ хулосаҳои асосии қор, таълоқи адабиёти истифодашуда иборат аз 300 номгуйро дар бар мегирад.

Муҳтавои асосии диссертатсия

Дар муқаддима муҳимияти мавзуи диссертатсия, дараҷаи омӯзиши он, объект, предмети таҳқиқот ва ҳадафу вазифаҳо асоснок карда шуда, мақсади қор, масъалаҳои он ва мушкилотҳои таҳқиқот оварда шудааст. Инчунин навоарии қори илмӣ ва аҳамияти амалии натиҷаҳо, мавқеъҳои химояшаванда инъикос гардида, конференсияҳои илмӣ, ки дар онҳо маводи диссертатсия баррасӣ ва таҳлил шудааст, номбар гардидааст.

Муҳақик таъкид менамояд, ки собитҳои физикӣ-химиявии моддаҳои ҳосилкардашуда, ҳамчун маводи маълумотӣ ба ҳисоб мераванд ва барои мутахассисоне, ки ба синтези пайвастиҳои фаъоли биологӣ машғуланд, инчунин дар раванди таълим ҳангоми хондани лексия аз химияи органикӣ, биоорганикӣ ва курсҳои махсус аз манфиат холӣ набуда, донишҷӯён ва унвонҷӯён натиҷаҳои қори мазкурро мавриди истифода қарор дода метавонанд.

Дар хулосаи диссертатсия зимни таҳқиқ ва омӯзиши реаксияи боҳамтаъсиркунии кислотаи холан бо атсилҳо, пропандиолҳо, аминокислотаҳо ва пептидҳо эпихлоргидрин α -монохлоргидрини

глитсерин, омӯзишӣ натиҷаҳои басо арзишманди илмию амалӣ ба таври мухтасар дар бандҳои ҷудогона возеҳу мушаххас оварда шудааст.

Дар баробари комёбиҳои арзишманди илмӣ дар диссертатсия баъзе нуқтаҳои баҳснок ва ислоҳталаб ба мушоҳида мерасад, ки ислоҳи онҳо сифати кори илмиро меафзояд, аз ҷумла:

1. Гарчанде дар боби якуми диссертатсия (тафсири адабиёт) доир ба усулҳои ҳосилкунӣ, хосиятҳои химиявӣ ва соҳаҳои истифодабарии ҳосилаҳои кислотаҳои ҳолан маълумоти зиёд оварда шудааст, вале он пурра ҳамаи маълумоти мавҷударо дарбар намегирад.
2. Дар боби дуюм (қисми эксперименталӣ) хуб хосиятҳои физикии қариб ҳамаи моддаҳо оварда шуданд, ҳол он, ки ин хосиятҳо боз дар боби сеюм (муҳокимаи натиҷаҳо) низ вомерӯанд. Хуб мебуд онро танҳо дар як ҷо меовард.
3. Муаллиф ҳангоми ҳосил кардани ҳосилаҳои кислотаҳои ҳолан асосан аз ҳосилаҳои он дар иштироки катализаторҳои гуногун истифода бурдааст, вале на дар ҳама ҳолатҳо доир ба механизми таъсири катализаторҳо ва ҳалкунанда дар боби муҳокимаи натиҷаҳо маълумот пешкаш менамояд, хуб мебуд механизми таъсири катализатор ва ҳалкунандаҳоро дар ҳолатҳои гуногун нишон медод.
4. Ҳангоми хондани диссертатсия ва автореферат баъзе ҷумлаҳои аз ҷиҳати грамматикӣ на он қадар муносиб (саҳифаҳои 23, 32, 44, 73, 92 ва 166 дар диссертатсия ва 12, 14 ва 24 дар автореферат) вомерӯанд.

Ниҳоят дар охир ҳаминро таъкид карданием, ки камбудии дар боло зикршуда ҷузъӣ буда, ба ҳеч ваҷҳ қиммати кори илмиро паст намекунад.

Диссертатсия Самандарзода Насрулло Юсуф дар мавзӯи: «Синтези пайвастаҳои нав дар асоси кислотаҳои ҳолан ва омӯзиши хосиятҳои биологии онҳо», бо мазмуну муҳтаво, масъалагузорӣ, муҳокимарониҳои муфассал ва хулосабарориҳои амиқу дақиқ диссертатсия комили илмӣ ва таҳқиқоти пурра анҷомёфта буда, мазмуни он бо муҳтавои дар автореферати диссертатсия оварда шуда мувофиқат менамояд. Мақолаҳои илмӣ чопнамудаи муҳаққиқ мазмун ва муҳтавои асосии диссертатсияро инъикос мекунад. Диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон комилан ҷавобгӯ мебошад. Аз ин рӯ, муаллифи диссертатсия барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои химия аз рӯи ихтисоси 02.00.03-Химияи органикӣ сазовор аст.

Такриз дар чаласаи васеи кафедраи химияи органикӣ ва биологияи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айни дар таърихи «02» 12 соли 2023, суратмаҷлиси №4 баъд аз муҳокима ва тасдиқ мурағтаб гардид.

Раисикунанда:

доктори илмҳои химия, профессори
кафедраи химияи органикӣ ва
биологияи ДДОТ ба номи С. Айни:
Тел.: (+992) 907-74-74-09
E-mail: c.bandaev@mail.ru

С.Г. Бандаев

Мудири кафедраи химияи органикӣ
ва биологияи ДДОТ ба номи С. Айни,
номзади илмҳои химия, дотсент:
Тел.: (+992) 907-80-70-10.
E-mail: t.gulov@mail.ru.

Т.Ё. Гулов

Имзои Бандаев С.Г. ва Гулов Т.Ё.-ро тасдиқ мекунам.

Сардори раёсати кадрҳо ва
корҳои махсуси ДДОТ ба номи С. Айни
«04» 12 соли 2023

А. Мустафозода

Нишонӣ:

734003, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 121,
Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи
С. Айни. Тел.: Тел.(992 37) 224-13-83,
E-mail: info2004@mail.ru Web: www.tgpu.tj